

"شناختی دیگر از شهر"

نام کتاب: شهر در جهان در حال توسعه / نویسندگان: رابرت پاتر^(۱) - سلی لوید ایونز^(۲) / مترجمان: کیومرث ایران دوست، مهدی دهقان منشادی، میترآ احمدی / ناشر: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور / چاپ نخست ۱۳۸۴ / شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه در ۳۶۱ صفحه / بها: ۴۰۰۰ تومان.

شهرهای جهان در حال توسعه - یا به عبارتی اندک قدیمی‌تر، جهان سومی - با همه دگرگونی‌های شتابان و ظاهری که زاییده روند مهاجرت بی‌پایان به شهرهاست، همواره فربه می‌شوند و محیط‌زیست بیشتری را به مرزهای ویرانی می‌کشند. این شهرها به خاطر نداشتن کالبدی درست و سالم، که این خود پیامد فقدان شالوده‌های علمی و فنی و اقتصادی است، بی‌ثباتی نگران‌کننده‌ای در خود دارند. ناپایداری در همه زمین‌ها بر این شهرها سایه افکنده است. حتی پوسته‌های نو به نوبه‌ای که پی در پی بر آنها شکل می‌بندد نیز بسیار شکننده است. شهر جهان سومی در پس تمامی جلوه‌های پررنگ و لعاب و نماهای درخشان، همچنان با بیماری‌های نهان شهری، چون کمبود خانه، مسکن بد، حاشیه‌نشینی، آلودگی هوا، محیط‌زیست شهری، چشم‌انداز (بصری) و آلودگی صوتی (شنیداری)، دست به گریبان است.

از آنجا که پژوهندگان بسیاری همواره در پی یافتن داشته‌ها و دستاوردهای علمی ژرف و معتبری درباره چنین شهرهایی هستند، انتشارات سازمان شهرداری‌ها بر آن شد تا گامی تازه در انتشار متونی در این زمینه که مورد نیاز شهرداری‌ها و مدیریت شهری کشور نیز هست، بردارد. در این میان شورای کتاب (انتشارات) مجموعه‌ای از کتاب‌های با ارزش و دانشگاهی را برای ترجمه و انتشار به تصویب رسانیده که کتاب شهر در جهان در حال توسعه یکی از آنهاست. این کتاب در بسیاری از موارد مطالب ارزنده و مفیدی برای شناخت مسائل و مشکلات شهری دارد. مترجمان در پیش‌گفتار خود بر کتاب آن را مقدمه‌ای جامع بر ماهیت شهر و شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه دانسته‌اند، که با رویکردی آموزشی نگاشته شده است. پدیدآورندگان، کتاب خود را دیباچه‌ای روزآمد و کامل دانسته‌اند که برای زمینه‌های مربوط به سیاست‌گذاری شهرنشینی کشورهای در حال توسعه، طراحی و نگاشته شده است. آنان در مقدمه کتاب گفته‌اند که تلاش بر این بوده است تا "رابط بین شهر جهان سوم و فرایندهای توأم جهانی شدن و تحول به تفصیل روشن گردد؛ و سپس افزوده‌اند: "فرایند جهانی شدن به ایجاد یکنواختی بین شهرها در مناطق مختلف جهان منجر نشده است و خیلی مانده تا این شرایط برقرار شود. مشکلات کلی فرا روی شهرها در زمینه کمبود مسکن، تراکم (ازدحام) و بی‌کاری، همسانی عمده‌ای را نشان می‌دهد..."

کتاب در ۱۰ فصل نوشته شده، که هر یک دارای زیرفصل‌های بسیاری است. بجز فصل سوم و ششم، هر یک از فصول دارای پیش‌گفتاری جداگانه است که بیشتر آنها در پایان نتیجه‌گیری‌هایی نیز دارند. این فصل‌ها عبارت‌اند از: ماهیت و مقیاس شهرنشینی در جهان در حال توسعه؛ توسعه و شهرنشینی در جهان سوم؛ چشم‌اندازهای نظری؛ نظام‌های شهری ملی و توسعه جهانی؛ راهبردهای ملی توسعه شهری؛ شهرنشینی و نیازهای اولیه؛ آموزش، بهداشت و تغذیه؛ ساختار و ریخت‌شناسی شهرها در نواحی در حال توسعه؛ می‌توان این ساختار را تعمیم داد؟؛ مسکن و سرپناه در شهرهای جهان سوم؛ اوج ثروت و حقیقت فقر؛ اشتغال و کار در شهرهای کشورهای در حال توسعه؛ شهر و پایداری زیست محیطی در کشورهای در حال توسعه؛ و آینده شهر در جهان در حال توسعه؛ منشور سیاست‌گذاری.

نویسندگان برای پدید آوردن این اثر از ۷۵۰ پایه نگاشته بهره گرفته‌اند. بیشتر این منابع از آن دهه پایانی سده بیستم است، اما گاه منابعی، مانند کتابی از یوزف آلوئیس شومپتر^(۳)، اقتصاددان اتریشی، به چشم می‌خورند که به زبان آلمانی است و به سال ۱۹۱۱ در لایپزیک چاپ شده است. این منابع ۲۹ صفحه از پایان کتاب را در خود گرفته‌اند، که این از سودمندی‌های بزرگ کتاب برای پژوهشگران ایرانی است. پدیدآورندگان آن را به زبانی ساده نگاشته و از درازگویی پرهیز کرده‌اند. این ساختار همراه با تلاش مترجمان در روانی ترجمه و تلاش ارزنده و ویراستار برای یکدست کردن متن فارسی، کتاب را خواندنی‌تر کرده است.

زیربخش "چشم‌اندازهایی به ماهیت بخش غیررسمی" در این کتاب، چنین آغاز می‌شود: "آنان قانونی بودن را به آسانی انکار کرده‌اند. به خیابان‌ها روی می‌آورند تا هر چه را بتوانند، به فروش برسانند، فروشگاه‌های شان را راه می‌اندازند و خانه‌های شان را بر دامنه‌ها یا در قطعه زمین‌های خالی بنا می‌کنند. در آنجا که هیچ شغلی وجود ندارد، آنان پیشه‌هایی را ابداع می‌کنند. در این فرایند هر چه را که هرگز نیاموخته بودند، فرا می‌گیرند."

از بهترین زیربخش‌های کتاب "کار کودکان، مصیبت ضروری" است که نویسندگان در آن یکی از چهره‌های پلید و نهان شهری در جهان سوم را به نمایش گذاشته‌اند که در آن ۲۰۰ میلیون کودک را می‌توان دید که در بدترین شرایط، تنها برای نان و سرپناه تن به بهره‌کشی داده‌اند...

از دیگر برجستگی‌های کتاب، واژه‌نامه‌ای است که مترجمان از برابر نهاده‌های خود بر پایه الفبای انگلیسی آورده‌اند. از برابر نهاده‌های نو پرداخته مترجمان می‌توان به اینها اشاره کرد: KLeptocracy [=زدسالاری] و Spatial polarisation [=قطبش فضایی].

ای کاش مترجمان و ویراستار کتاب مدلواره / نمونه‌نما را برای واژه پارادایم [=paradigm] برمی‌گزیند و یا ترکیب فارسی "خیابان درختی" (واژه‌ای که هنوز جاینام‌هایی در تهران به این اسم بازمانده است) به جای "بولوار مشجر" به کار می‌گرفتند. مترجمان برای همین برابر نهاده‌ها نمایه‌ای با ترتیب الفبای فارسی نیز ساخته‌اند، اما به هر روی جای نمایه‌ای از جاینام‌ها در پایان کتاب تهی مانده است.

کتاب با داشتن ۲۰ عکس - همچنین ۲۷ شکل و ۲۱ جدول گویاتر شده و زبان علمی - آماری روشن‌تری یافته است که در میان آنها جدول شماره ۵۰۸ با نام "کنوانسیون ملل متحد در مورد حقوق کودکان - ۱۹۹۰" از همه چشمگیرتر است. می‌ماند لغزش‌هایی در چاپ، مانند یک تصویر در دو صفحه ۱۸۲ و ۲۰۱ با دو سرنویس مختلف که تنها، عکس صفحه ۲۰۱ درست است و با جاینامی که مترجمان آن را تیجوانا خوانده‌اند که همان شهر تیخوانا [=Tijvana] در شمال مکزیک است.

این کتاب، همان گونه که مترجمان آن نیز گفته‌اند، برای دانشجویان رشته‌های جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری، شهرسازی، جامعه‌شناسی و اقتصاد، نیاز پایه به شمار می‌آید. انتشارات خواندن این کتاب را برای همه پژوهندگان علوم انسانی نیز توصیه می‌کند.

یا نوشت:

- 1-Potter, Robert
- 2-Lloyd - Evans, Sally
- 3-Schum peter, J.A

